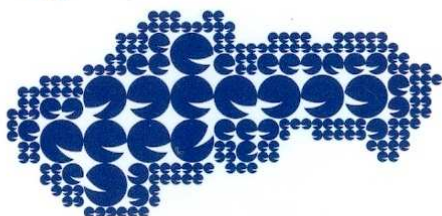

SLOVENSKÁ REČ

78 • 2013 • 3–4

**ČASOPIS PRE VÝSKUM SLOVENSKÉHO JAZYKA
ORGÁN JAZYKOVEDNÉHO ÚSTAVU ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV**

PROFESOR JÁN MATEJČÍK BY BOL OSLÁVIL OSEMDESIATKU

Jaromír Krško

*Katedra slovenského jazyka a literatúry Fakulty humanitných vied Univerzity Matela Bela,
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, e-mail: jkrsko@gmail.com*

18. júla 2013 by sa prof. PhDr. Ján Matejčík, CSc., popredný slovenský jazykovedec, bol dožil osemdesiatich rokov. Plodné vedecké dielo tejto významnej osobnosti slovenskej onomastiky ukončila nemilosrdná smrť v roku 1997. Napriek pomerne krátkej životnej púti zanechala nezmazateľnú stopu v slovenskej jazykovede.

Profesor Ján Matejčík sa narodil 18. júla 1933 v Lupoči (okres Lučenec). Od útleho detstva sa v rodine dedinského kováča stretával s vecami, ktorých názvy vzbudzovali záujem a zvedavosť, a tak sa práca a život rodičov, rodné novohradské nárečie stali podnetmi, ktoré predznamenávali dráhu jazykovedca. Po skončení vysokoškolských štúdií na FF UK v Bratislave roku 1957 začal pracovať na Vyššej pedagogickej škole v Banskej Bystrici, kde od roku 1960 pôsobil ako stály pracovník Pedagogického inštitútu a neskôr Pedagogickej fakulty (1964). Na katedre slovenského jazyka a literatúry a na novovzniknutej vysokej škole postupne prešiel všetkými významnými funkciami – od vedúceho katedry (1966 – 1970), cez prodekan (1969 – 1970) až po dekana (1970 – 1983). Jeho pedagogickú a vedeckú prácu čiastočne prerušili vážne zdravotné problémy, s ktorými vytrvalo a húževnato bojoval do konca života.

Vedecké začiatky J. Matejčíka výrazne ovplyvnil jeho rodný kraj. Začal sa venovať nárečiam Novohradu a pod vplyvom svojho vysokoškolského učiteľa a neskoršieho školiteľa v aspirantúre prof. J. Stanislava venoval pozornosť aj dejinám jazyka. Syntetizujúcim dielom z oblasti dialektológie bol napokon slovník *LEXIKA NOVOHRADU. VECNÝ SLOVNÍK* (1975), v ktorom J. Matejčík veľmi citlivo zhrnul niekoľkoročné výskumy novohradskej nárečovej lexiky, najmä remeselníckej terminológie. *LEXIKA NOVOHRADU* sa stala pevnou súčasťou základných prác slovenskej dialektológie.

Od výskumov novohradských dialektov bol len krôčik k jeho celoživotnej vedeckej láske – onomastike. V tejto vedeckej disciplíne sa od drobných prác, venovaných etymologickým výkladom niektorých miestnych názvov – *Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Cinobaňa, Lučenec, Fončorda, Hušták*, postupne prepracoval k závažnejším vedeckým štúdiám. Spočiatku sa sústredil na toponomastiku a vypracoval takmer dvestostranovú monografiu *Z MIKROTOPONYMIE NOVOHRADU* (1976). Štruktúru terénnych názvov podrobne analyzoval v štúdiách ako *MORFEMATICKÁ ŠTRUKTÚRA MIKROTOPONYMA* (1970 a 1971), *MIKROHELYNEVEK MORFEMATIKAI SZERKEZE-*

TE (1971), POZNÁMKA K ROZŠÍRENOSTI MIKROTOPONÝM (1970) A MONOGRAFICKÉ SPRACOVANIE MIKROTOPONYMIE (1976). Týmito prácami položil základy pre modelovú štruktúru terénnych názvov, ktorú neskôr v spolupráci s V. Blanárom aplikoval na sústavu živých osobných mien.

Spolupráca s prof. Blanárom v oblasti antroponomastiky znamenala významný posun vo vedeckej práci J. Matejčíka a významne ovplyvnila slovenskú i európsku onomastiku. J. Matejčík publikoval takmer štyri desiatky štúdií a článkov o problematike neúradného pomenúvania osôb – o živých osobných menách. Pod vedením J. Matejčíka vyplnili poslucháči slovenského jazyka vtedajšej Pedagogickej fakulty stovky dotazníkov, vďaka čomu vznikla unikátna zbierka, ktorá obsahovala takmer dva a pol milióna živých osobných mien. Spracovanie tohto nesmierne cenného tezauru vyústilo do dvojdielnej monografie ŽIVÉ OSOBNÉ MENÁ NA STREDNOM SLOVENSKU, ktorú pripravil v spoluautorstve s V. Blanárom. V prvom dieli (1978) autori rozpracovali teóriu designácie osobného mena a v druhom (1983) opísali distribúciu a frekvenciu obsahových modelov. Tretí diel – Retrográdny slovník – žiaľ ostal nedokončený. Sľubnú perspektívu veľkého diela osud prekazil.

J. Matejčík vytrvalo bojoval s nepriazňou osudu a aj po zložitom a ťažkom návrate za vysokoškolskú katedru sa svojim študentom snažil odovzdať čo najviac zo svojich vedeckých poznatkov. Ani po nútenom odchode do dôchodku (1992) neprestal pracovať a kým mu to jeho zdravotný stav umožňoval, písal štúdie, uverejňoval ich v zborníkoch z onomastických konferencií, publikoval doma i v zahraničí. Mal rozpracovaných niekoľko článkov, ktoré však už nestihol dopísať.

Nedokončený RETROGRÁDNY SLOVNÍK SLOVENSKÝCH ŽIVÝCH OSOBNÝCH MIEN a dochovaná kartotéka živých osobných mien zo stredného Slovenska tak zostávajú výzvou pre ďalšie generácie slovenských onomastikov. Novšie výskumy živých osobných mien zo stredného Slovenska I. Valentovej, M. Kapičákovej-Ščerbovej, výskumy z oblasti západného Slovenska I. Kopáskovej-Kormancovej, M. Kazíka, M. Jozefoviča, M. Smatanu a výskumy východoslovenskej antroponymie L. Bartka, E. Krasnovskej a ďalších jazykovedcov by mohli podnietiť spracovanie neúradnej antroponymie Slovenska, čím by sa zavŕšil odkaz diela dvojice významných slovenských onomastikov – Vincenta Blanára a Jána Matejčíka.